

Dr. Ali Nihad Tarlan

ESKİ MECMUALAR ARASINDA

Divan edebiyatının mürettep divanlardan başka bir de mecmua ve cönkler âlemi vardır. Bunlar, edebiyat meraklılarının beğendikleri şiirleri bazan gelişi güzel, bazan da muayyen bir tasnife tabi tutarak kaydettikleri bir nevi müntehabat mecmualarıdır.

Bu mecmualar, bir çok bakımdan ehemmiyetlidir. Bunlardan bazılarını kaydetmek faideden halı olmasa gerektir.

1 — Bir mecmua, bir şahsın üzerinde tekâsüf eden bir edebî devir zevkini, san'at anlayışını bize aksettirir. Herhangi devrede ağızdan ağıza dolaşan, divanlardan süzülüp çıkarılan manzumeler, o devrenin dil ve edebiyat durumunun, topluluğun vicdanında nasıl yerleştiğini bize gösterir. Ekseriya büyük san'atkârların kendi devirlerini temsil etmedikleri iddia edilir. Eğer bu iddia doğru ise bazan ikinci veya üçüncü derecede bir şairin o devrin ruhî ihtiyacına bir anda cevap verip derhal mecmuları istilâ eden şiiri o devri elbette bize daha iyi anlatacaktır.

2 — Bir mecmuada toplanan muhtelif şairlerin eserleri, bir devrin edebiyat zeminini teşkil eder. O zaman bu zemin üzerinde birinci safa geçen şairlerin muvaffakiyetlerinin sınırlarını daha kolayca keşfedebiliriz. Esasen bu zemin bilinmeden herhangi bir devrin edebî hüviyeti lâykile takdir ve temyiz edilemez.

3 — Mecmua şiirleri, bize bir devrenin ruhî ihtiyaçlarını gösterir. Çünkü seçilen şiirler, bu ihtiyacın cevabıdır.

4 — İsimleri tezkereleri dolduran bir çok şairlerin divanları bugün ortada yoktur. Ya bunlar mürettep bir divan vücuda getirmemişler, yahut yazılan divan, elden ele geçip zaman ile zayi olmuştur. Bunların bir çok şiirlerine mecmualarda tesadüf kabildir. Ve yine pek muhtemeldir ki bunlardan kuvvetli istidada sahip matörler, divan vücuda getirmeye heves etmemişler; şair geçinmeye yeltenmişler, fakat bazan kuvvetli bir ilham ile pek güzel eserler vücuda

getirmişler; bunlar dilden dile, mecmuadan mecmuaya geçmiş ve ancak o zeminde hayatını devam ettirebilmiştir.

Bu şiir, bize aşağı yukarı o san'atkâr hakkında bir fikir verebilir. Çünkü ekseriya şuarâ tezkerelerinde misal olarak alınan parçalar, bir beyit, veya bir kıt'ayı tecavüz etmez.

5 — Bu şekilde şiir toplayanlar hemen daima şiirden anlayan külfürlü ve meraklı şahsiyetler olduğu için san'atkârın eserini yanlış yazmışlardır. Bu mecmualar bazan cahil hattatların hakikaten nefis bir san'at eseri olarak vücuda getirdikleri müzeyyen, müzehhep fakat çok yanlışlı divanlarına tercih edilir ve o divanlar, bu mecmualarla karşılaştırılarak tashih edilir.

6 — Divan edebiyatının hayatı aksettiren canlı şekillerinden biri de terci ve terki-i bentlerdir. Bu mecmualara geçen terci ve terkipler, bize bir devrin hayat telâkkisini, topluluk içinde yayılması elden ele geçmesi suretiyle pek canlı olarak gösterir.

7 — Muhtelif şairlerin tahmisleri ve nazireleri bu mecmualarda ekseriya yanyana bulunur. Meraklı mecmua sahibi bunları belki aramış, taramış bulmuş ve bir arada kaydetmiştir. Bu tahmisler ve nazirele belli başlı şairlerin eserleridir ki divanlarında mevcuttur. Bir kısmı da eserleri zayi olmuş san'atkârlara aittir. O zaman biz o san'atkârın bir cephesini bu eserle aydınlatmış oluruz.

İhtimal daha bir çok bakımdan bizi aydınlatacak olan bu mecmualar el yazısı ve tek nusha olduğu için faidesi pek mahdut bir sahaya inhisar ediyor. Biz, hususi kütüphanemizde on altı ve on yedinci asırlara ait üç eski mecmuayı tarayarak bilhassa ikinci ve üçüncü derecede şairlere ait güzel parçaları neşretmeyi faydeli bulduk.

KIYASI

On altıncı asır şairlerinden olup bir müddet ilim ile meşgul olmuş bir müddet te Sipahilik etmiştir. Kastamonuludur. Nihayet ikmalî tahsil ederek kadılıklarda bulunmuştur. 16 ıncı asra sit muhtelif Tezkerelerde şu parçalarına tesadüf edilmiştir:

Hakûñ ğubāriyam senûñ ey ğonca-leb nigār
Añma beni ki hâñruña ğonmaya ğubār

Qodum ben bir hişār-ı ʿaşka bünyād
 Komaz bir taştı biñ olsa Ferhād
 Niçün verür raqıbe ağızı dādın
 Benüm şirīn dehānuñdan senüñ dād
 Kıyāsī leylet-ül-Ḳadr içre gördüm
 Baña Mecnūn dedi ʿaşk olsun üstād

Kıyasi

1

Ey Âdem oğlu hecr ile geldüñ bu hāneye
 Umma vişāl i yār girüb yoğ fesāneye
 Tiri murāduñ ermedi çünkim nişāneye
 Meyl etme sen de hırmen-i ʿālemde dāneye
 Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

2

Qaddüñ bükülse m hnet-ü-derd ile ya gibi
 Her kim görürse ođ dese ol bī-vefā gibi
 Hükme etse saña cümle cihān pādişā gibi
 Artur duʿā-vü- meskeneti bir gedā gibi
 Gördüñ zemāne uymadı sen uy zeāmneye

3

Gülmek müyesser olmaz ise eyleyüb feğān
 Terk et diyār-ı aşluñı bir yerde ol nihān
 Bildüñ ki saña ʿizz ile yüz tutmadı cihān
 Nüş eyle cāmı fūrkat ile Cem gibi hemān
 Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

4

Çün kim duʿā-yi devletüñ olmadı müstecāb
 El çek cihānda bir kişiye etme intisāb
 İyü naşihat ister iseñ benden al cevāb
 Kat' et ümid i rāhati çek rüz-u-şeh ʿzāb
 Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Bir dem Kıyāsī eyler idüm çarha bed-du'ā
 Derdüm yıkılsa dursa bu nüh kubbe-i fenā
 Gökden irişdi gūşuma ol gece bir şadā
 Remz ile der idi ki eyā şāhib-i belā
 Gördün zemāne uymadı sen uy zemāneye

Gubārī

İsmi Abdürrahman olup Akşehirlidir. Tahsilinin ilk devrelerinde Kınalı zāde Ali Çelebiye intisap etmişti. Şiirle iştigali vardı. Nakşibendi tarikine sülük edip hayli müddet riyazet ve mücahede içinde ömür geçirmiştir. Bu neşrettiğimiz terci'i bendi o zaman yazmıştır. H. 944 M. 1537/1538 senelerinde Hacca gidip uzun zaman orada kalmıştır. Bilâhare Mekkedden gelip Sultan Bayezid'in oğluna hoca olmuştur.

Kanuni'nin İrakeyn seferi esnasında söylediği şu gazele:

Ne bilür aşkı her mecnūn sen ol ahvāli benden şor
 Ne bilsün kışsa-i Şirini Husrev Kūh-Kenden şor
 Görelüm ey şabā bu şir-i sihr-āmize 'ālemde
 Nazir olur mu her bir şā'ir-i şirin-suhanden şor
 Gubārī maqdem-i Şāhiden isterseñ haber almak
 Gubār ol yollar üstünde gelenden şor gidenden şor

Mustafa Sultan'ın hocası meşhur Sürurî bir nazire yazıp şu beyti ile Gubarî'yi tahkir etmişti:

Bir iki türkî beyt ile gurūr etmek revā mıdır
 Sen idrāk eylemezseñ bārī bir ehl-i suhanden şor

Sürurî tecerrüd ve riyazet âlemini bırakıp Mustafa Sultana hoca olunca Gubarî onu bir manzumasıyla epi muahazâ etmiş ise de sonradan kendisinde şehzade hoca olmuştur. Şehzade Bayezid vakasında Yenihışarda bir müddet hapsedilmiş. bilâhare Kanuni'nin affına mazhar olmuştur.

On altıncı asır tezkerecileri şu beyitlerini kaydederler:

Naş eden haqqı hilālî taq-ı minā üstüne
 Görmedüm ebrū ben ol ebrū-yu garrā üstüne

Ey Gubārī senüñ eş'aruña hiç
 Kimse bir zerrece toz konduramaz
 Meger ol kâtib-i müsta'cil kim
 Tâ kuruyunca mürekkebe duramaz

Ey Gubārī ele girmezse şarāb işte ğubār
 Şu bulunmazsa zârüretde teyemmüm câ'iz

Halı olduğına kâh-i ğam ile ezel ğilüm
 Şahid bu rüy-u zerdüm ile tende her kılum
 Dil şokdu tirüñ ağızına ey kaşları kemān
 Peykânlaruñla anuñ içün söyleşür dilüm

Yoluñda ser verüb şu ki serverlik eyledi
 Meydân-ı aşk içinde dilâverlik eyledi
 Kim ki bu çarh-ı pîre-zene mâyl olmadı
 Merdâneler içinde bu gün erlik eyledi
 Zünnâr-ı zülfün eyeledi bî-dîn rakıbe 'arz
 Gördüm ki ol şanem nice kâferlik eyledi

Dest-i kudret yazdı haţtuñ muşhafın bâb üstüne
 Kıl kalemle geldi zülfün koydu i'râb üstüne
 Çeşm-i hün-bârum ham olmuş kâmetüm üzre benüm
 Küzelerdür ğüyyiâ bağlandı dolâb üstüne
 Câmî-i hüsnüñde kaşuñ üzre alnuñ pertevin
 Nür inmişdür şanur kim görse mihrâb üstüne
 Çeşm seylâbında cismüm şanasın bir kâhdur
 Geldi tahrik-i havâdan düşdü girdâb üstüne

Bakmaya pîr-i muğân her dem şarābuñ 'aynına
 Câmđan 'aynek eder gördüm habābuñ 'aynına
 Kâmetüm oldu kemān başum kemānçe kâsesi
 Mâ haşal başdan başa döndüm rübābuñ 'aynına
 Ol kadar pāmâl-i ğam oldu Gubārī kim şehâ
 Hâkisâr-ı ğam olub döndü türābuñ 'aynına

Ser-i küy-u vefānuñ hâkisârı
 Ayaklar toprağı ya'ni Gubārī

Pend-nāme-i Ğubārī

— 1 —

Bir gece sākin idüm hānikah-i ğafletde
 İtikāf etmiş idüm künc-ü ğam-ü miḥnetde
 Gözlerüm yummuş idüm 'ālem i pür 'ibretde
 Ğaflet uyḥusu beni almış idi ğāyetde
 Pür idi penbe-i ğafletle şimāḥ-i sem'üm
 Dil-i efsürde ḥacer olmuş idi şiddetde
 Öyle ğarḳ olmuş idüm ḳa'r-ı yem i ğafletde
 'Aḳl-ü- fikr-ü- dil-ü- cān kalmış idi ḥayretde
 Rişte-i ğaflet ile bağlu idi her a'zām
 Mā ḥaşal ḳaşır idüm ğāyet ile ḥidmetde
 Ğuş-u ḥuşa bu nidā erdi o dem hātifden
 Dedi ey 'ālem-i şuĝrāda ḳalan ğafletde
 Ğāfil olma gözün aç 'ālem-i küberāsın sen
 Sidre i Levḥ-ü Ḳalem 'Arş-ı mu'allāsın sen

— 2 —

Sendedür maḥzen-i esrār-ı hüviyyet sende
 Sendedür rābiḩa-ı rişte-i vaḥdet sende
 Sendedür ma'din i 'irfān-ı ilāhī sende
 Sendedür menba' i envā'ı kerāmet sende
 Sendedür 'ālem-i lāḥūt maḳām-ı ceberūt
 Sendedür necm-i şeref bürc-ü sa'ādet sende
 Sendedür mihr-i cihān-süz-u- meh-i şām-ı ... [1]
 Sendedür duzaḥ-ı sūzān daḥi cennet sende
 Sendedür Cām-ı Cem-ü- Āyine i Iskender
 Sendedür çeşme-i cān milket-i zulmet sende
 Sendedür her ne ki maḳşūd edinürsün sende
 Sendedür ḳul ü tılsımāt-ı ḥaḳiḳat sende
 Ğāfil olma gözün aç 'ālem i küberāsın sen
 Sidre-i Levḥ-ü Ḳalem 'Arş-ı mu'allāsın sen

— 3 —

Sen ḥabāb-ı feleki cām ı mücellā şanduñ
 Sen serābı anuñ içinde görüb mā şanduñ
 Hoḳḳa-i çarḥ ki zehr ile lebāleb pürdür

[1] Siḫinmiş.

Sen anı dopdolu tiryāk-i Mesihā şanduñ
 Gözüñe pîrezen-i dehr göründü taze
 Zîver-i 'ariyeden anı mu'arrā şanduñ
 Külhan-ı dehre bakub gülşen-i zîbā şanduñ
 Serbeser ahkerin anuñ gül-ü hamrā şanduñ
 Hem göründü saña etfāl-i şeyātin gılmān
 Bu fenā bāğ-ını sen cennet-i Me'vā şanduñ
 Dîde-i hırş ile bu 'ālem-i şugrāya bakub
 Aldanub añlamayub 'ālem-i kübrā şanduñ
 Gāfil olma gözüñ aç 'ālem-i kübrāsın sen
 Sidre-i Levh ü Kalem 'Arş-ı mu'allāsın sen

— 4 —

Nice bir bunca zemān zîver ü-zînet nice bir
 Nice bir cübbe-vü- destār-ü- hamākat nice bir
 Nice bir kayd-ı libās-ü- nice bir 'ādet-i nās
 Nice bir şevket ile şöret-i āfet nice bir
 Nice bir bāğ-ı cinānda oturub mîrāne
 Bunca yārān ile bu 'ayş ile 'işret nice bir
 Nice bir nefş hevāsına uyub leyl ü-nehār
 Nice bir zāy-ı ola bu dem-i fırsat nice bir
 Nice bir rind-i cihān vālih-ü- şeydālar ile
 Güft-ü-güy-ü-şarab-u şavr-ı- zarāfet nice bir
 Bu hamākat nice bir bunca fezāhat nice bir
 Bu şekāvet nice bir hay bu gāflet nice bir
 Gāfil olma gözüñ aç 'ālem-i kübrāsın sen
 Sidre-i Levh-ü-Kalem 'Arş-ı mu'allāsın sen

— 5 —

Bunca zerrāt-ı cihān maṭla'ı 'ibretdür hep
 Eger idrāk oluna remz-ü- işaretdür hep
 Nakş-i zāhirde 'ayan cümle 'ulüm-u bātin
 Küllü şey' mürşid-i erbāb-ı şarīkatdür hep
 Nazar et dîde-i cān ile cihānı añla
 Maḥzen-i 'ilm-i lédün mazhar-ı 'ibretdür hep
 Hikmet-ü- 'ibret-ü- her remz-ü- işaret ne ki var
 Hep Hudādan saña ta'līm-ü- işaretdür hep
 Fehm için 'ālem-i kübrāyi ülü-l-elbāba
 Suver-i 'ālem-i kübrā heme şuretdür hep

Ey Ğubārī yürü var kendüñi idrāk eyle
 Pendümi hüş ile güş et ki beşâretdür hep
 Ğafil olma gözün aç 'âlem-i kübrâsın sen
 Sidre-i Levh-ü Kalem 'Arş-ı mu'allâsın sen

ULVİ

İstanbulu Terzi zade Mehmet Çelebi'dir. Manisada Mu allim zade Efendinin danışmendi olmuş ve güzel şiirler yazarak Celâl Bey ve Durak Çelebi'nin himayesile o zaman Manisada bulunan Şehzade Selim'e (ikinci Selim) intisab etmiştir. Durak Çelebi'nin idamından sonra Ulvi'nin:

Dil harâba varıyor sîneye cânân gelsün
 Şehri hâlî komasun tahtına sultân gelsün

Matla dillerde dolaşmaya başlayınca Kanunî Sultan Süleyman bundan kuşkulunarak Ulvî'nin idamını emretmiş isede şair ortadan kaybolup canını kurtarmış, İkinci Selim'in tahta çıkması üzerine tekrar İstanbul'a avdet edip Padişahın emri ile müfâzım olmuş, fakat memuriyet almayıp ümerâ ve vüzerânın yanında nedim ve musahip olarak ömrünü geçirmiştir. Tezkereler işrete çok düşkün, biraz derbeder bir şair olduğunu kaydederler. Hasan Çelebi tezkeresi bu derbederliği yüzünden divanını toplayamadığını, şiirlerinin «dil-i aşüftesi» gibi perişan kaldığını yazar. Hasan Çelebi tezkeresinde mufassal tercüme-i hâli vardır. On altıncı asır tezkerelerinde Ulvî mahlaslı iki şair daha vardırki biri İstanbullu Zaim Çelebi, diğeri de Bursalı Müderris Yegân Oğludur. Ancak Ahdî tezkeresinde Terzi zade Mehmet Çelebi'nin «gazeliyatı nefisi ve terci'i bendile tahmisi makbulü tab'ı erbabı mihrü vefa ..» olduğu tasrih edildiğinden mecmuadan seçip neşrettiğimiz manzumenin bu şaire ait olduğunu tahmin etmekteyiz.

Ahdî tezkeresinde şairden şöyle basediliyor:

«Hakķā budur ki durūb-u emsāl bulmağa peyrev-i Necātî ve maẓmūn-u belāğatı nümūn ile mānend-i Zātî ve edā-yi nāzūgū mişāl-i Hayālî ve selāset-i elfāz ile reşk-i Hīlālî geçinürse yeridür.»

Hasan Çelebi'de çok değerli bir şair olduğunu hassatan kaydeder. H. 993 M. 1585 senesinde vefat etmiştir. On altıncı asrın maruf tezkerelerinde Ulviye isnat edilen beyitler şunlardır:

Çengi men'eylerse mu'trib zâhid-i mecnûna da
 Diñlesün nâyı uyar çün şer'e de kânûna da
 Dil verelden cām-ı lâ'lüñle gubâr-ı ha'ttûna
 Tевbe etdüm bâde-i gülgüna da ma'cûna da
 Çarğa verdi 'âlemi ey Yūsuf-u şâhib cemâl
 Eşk-i çeşmüm gâlib oldu Nile de Ceyhûna da
 Nân-ı huşge kân'ım gam yemezem dünyâ için
 Minnetüm yok tâlib olman gence de Kârûna da
 Ol shehe billâhi söyleñ dōstlar lâyıķ mıdur
 Şâd'edüb aġyârı 'Ulvî bendesin maħzün ede

İşler yüregüm yaraları bitmez uñulmaz
 Şabr eyleyelüm çâre nedür bitmez iş olmaz
 Günden güne artarsa nola hüsn-ü dil-ârâ
 Gülzâr-ı cinānuñ gül-ü ra'nâları şolmaz

Ey gönül ġayriya meyl eyleme cānān bir olur
 Birinüñ 'aşķı de'ūnuñda yeter cān bir olur

Fitāde dilleri seyr eyledükde topraķda
 O şehsüvār dedi kim gönüller alçaķda

Berāber görme servi ol nihāl-i mīve-i nāza
 Metā'-ı hüsne ey hāce bilürsin olmaz endāze

Ha'ttı gelicek yār bizi fūrķate şaldı
 Gam çekme gönül kim çoġu gitdi azı ķaldı

Gıtdükce gönül tâlib olur genc-i vişāle
 Hırş ise ziyād olmada 'ömr ise azaldı

'Adem gülzârına bir ġonca-leb cānānemüz gitdi
 Diriġ ol serv-ķad sımın-beden tez yetdi tez bitdi

ġāyet ile güc olur 'aşıķa terk-i dilber
 Naşıhuñ sözüne aldanma ķolayın söyler

İhtirāz et yaķma 'aşıķ göñlün ey çeşmi ġazāl
 Bu meşeldür her kesün göñlünde bir arslan yatur

Ey dil hikāyet-i ğamı nādāna söyleme
Mecnūn-u 'aşksın nola yabana söyleme

İ'tikād-ı yāra gelmez zemm-i düşmenden hālel
Kā'ināt içre meşeldür gerçi من جمع قتل [1]

Nazm-ı 'Ulvi'ye nola dersem Necāti tarzıdur
Bes'er oldu biker mā'niler bulub nice meşel

Kerem kıl alma penbeñ sīne i mecrūh-u 'Ulvi'den
Bilürsin ey tabīb-i cān uñulmaz yara bī merhem

Haṭuñ fikri ile şahn-ı dil çemenzār-ı mahabbetdür
Müjeñ oğları yağsun durmasun bārān-ı rahmetdür

Ğaribim bikesim gerçi ne dār-ü- ne diyārum var
Göñül derler bu ellerde hele bir ğam - güsarum var

Hançer-i ğam cerāhatin bāde yuyub arıtmadı
Merhem ile uñulmadı kaldı yürekde yaramuz

Hağ bilür kim elüme girse benüm atlas-ı çarğ
Paralardum anı meh rülara donluğ donluğ

H. 987 M. 1579 senesinde İstanbulda zuhur eden büyük bir yangında Ulvînin de evi yanmıştı. Her mısraında ateş ve ab kelimelerini iltizam ederek yazdığı bir kasidenin iki beytini Hasan Çelebi tezkeresinden naklediyoruz:

Dil yanub ateş-i 'aşkuñla dökerdi gözüm ab
İmtizāc eylemeden ateş-ü ab bād-ü- türāb
Cāna ateş birağur teşne-dile ab şunar
Reng i ateşde 'aceb ab degül mi mey-i nāb

San'atlı kasidelerinden biri de çār ender çār kasidesidir ki bunu İnan şairlerinden Selmān-ı Sāveciye nazire olarak yazmıştır. Onun da üç beyti yine Hasan Çelebi tezkeresinde mevcuttur:

Cihān bağında hadd-ü- zülf-ü- çeşm-ü- kıddüñ ey dilber
Biri güldür bir sünbül biri 'ar'ar biri 'abher

[1] İşiden şüphe eder.

Elümde bād-ü- gözde āb-ü- dilde nār-ü- başda hāk
 Baña kıydı bu zülf-ü- ʿarız-u- hadd-ü- haṭ-ı dilber
 Cemālūñle dehānuñla zebānuñla kelāmuñla
 Beden biryān ciger sūzān-ü-dil nālān-ü-cān bī-fer

Öpdü dil yāruñ elin ʿözü edüb ahından çok
 Hep görenler dediler ʿözü günāhından çok

Harc eyler ise haṇçerūñe dil nola varın
 Yeg bilür efendi kişi kendüye çıkarın

Bulandı dīde haṭ-ı mişg-i nāba bakmağdan
 Gözüme kara şu indi kitāba bakmağdan

Marażı ʿaşk devāsın leb-i cānāndan şor
 Yürü ey hasta gönül hikmeti Lokmandan şor

Āşiyān etmiş idi sīnede ʿaşkuñ göçdü
 Şimdi şehbāz-ı maḥabbet o yuvadan üçdü

Diriğā seyl-i eşküm cūyibār olmağda gitdükce
 Benüm servüm ḥas-ü- ḥāra kenār olmağda gitdükce
 ʿAceb kimdür benüm māh-ı neve teşbih eden cismüm
 O bedr olmağda dā'im ben nizār olmağda gitdükce
 Vişālūñ şehrine ermek müyesser olmadı gitdi
 Ceres gibi işüm feryād-ü-zār olmağda gitdükce

Bir nice ʿāşığı gördüm der-i eānāna gider
 Mürlardur çekilüb taht-ı Süleymāna gider
 Gitme yābāna desem yār eder baña inād
 Ne kadar pend eder isem aña yābāna gider
 ʿAzm eder kuyuna dil hāk-i rehin almak için
 Kuhl için ḥāceye beñzer ki Şafāhāna gidir

‘ULVİ

— 1 —

Şanemā sencileyin dilber-i ra‘nā bulamam
 Bağ-i hüsnüñ gibi bir özge temāşā bulamam
 Rāz-ı hecr açmağa gönülüm gibi şeydā bulamam
 Saña derdüm demesem gerçi tesellā bulamam
 ‘Arz-ı hāl etmege her giz seni tenhā bulamam
 Seni tenhā bulıcağ kendümi aşıā bulamam

— 2 —

Ah edersen açarım rāzumı ‘ārum kalmaz
 Veririn hāke teni bāda ğubārum kalmaz
 Halka rusvā olurın ‘ırz-u- veķārūm kalmaz
 Kūyuña ‘azm ederin şabr-u- kararūm kalmaz
 ‘Arz-ı hāl etmege her giz seni tenhā bulamam
 Seni tenhā bulıcağ kendümi aşıā bulamam

— 3 —

Seni ağyār ile gördükde gelür kalbe melāl
 Hayretümden olur ol demde dil-i nātika lāl
 Gün gibi yalūñuz eylerken aña ‘arz-ı cemāl
 Başlasam hālümü takrīre gider nuṭka mecāl
 ‘Arz-ı hāl etmege rūḥum seni tenhā bulamam
 Seni tenhā bulıcağ kendümi aşıā bulamam

— 4 —

Süz ile nāme yazarsam saña ‘ālem tuṭuşur
 Kül olur hāme-vü- kāğıd dil i pür-ġam tuṭuşur
 Söylesem ger sözümüñ sūzu ile fem tuṭuşur
 Nice fem belki sözüm işiden ādem tuṭuşur
 ‘Arz-ı hāl etmege cānā seni tenhā bulamam
 Seni tenhā bulıcağ kendümi aşıā bulamam

— 5 —

Hey dilüm miḥnet-i ‘aşk ile diger-ġün olai
 Hātrūm ğuşsa-vü- hicrān ile maḥzūn olalı
 Hasret-i lā‘i-ı lebūñle cigerüm hūn olalı
 Leyl-i zūlfūñe ‘Ulvī gibi Mecnūn olalı
 ‘Arz-ı hāl etmege bir dem seni tenhā bulamam
 Seni tenhā bulıcağ kendümi aşıā bulamam

SELİKİ

On altıncı asır şairlerindedir. İsmi Şaban olup İspartalıdır. H. 945 M. 1538/1539 senelerinde yazılan *Sehi tezkeresinde* sekizinci tabaka şairleri arasında zikredildiğine nazaran o senelerde henüz oldukça genç olduğuna hükmedilebilir. H. 971 M. 1563 tarihlerinde yazılan *Ahdi tezkeresinde* oldukça mufassal hal tercümesi vardır. İlimiye tarikine mensup olup Rumeli taraflarında mühtelif kadılıklarda bulunmuştur. Manküb kadılığından mazulen avdet ederken Dobricada Deliorman içinde eşkiyalar tarafından öldürülmüştür. Nesih yazısını gayet iyi yazarmış. Hekim Zade Medinei Münevvere kadısı iken andan mülâzım olmuştur.

Hafif ruhlu, neş'eli, temiz yürekli bir zat olan Selikî hakkında tezkereler, haylı sitayişkâr yazılar yazarlar. *Gülşeni şûarâ* şöyle yazar:

«Selika-i şî'ri pâk ve sözleri süznâk ve tab'ı tahmis ve terci'i bend semtine mayil ve murabba ve tesdis edasına zebanı kabil ve her birinde kâmilidir» *Hasan Çelebî tezkeresi* ise «Leylet-ül-berat gibi ashabı kemalât içinde pür ünvanıdır... Hakka ki Selikai nazmiyesi gayette hûb ve eş'ar ve güftarı hüsnü dilberan gibi nihayette mergub ve mahbubdur. Lûtfü tabir ve hüsnü eda ile şehrei dünya olan şuaradan ve halkı cihan içinde hüsnü hulki keriman gibi meşhur olmakla makbul ve marzi'i cumhur olan nuzamadandır» diyerek onun öyle ihmal edilecek şairlerden olmadığını, mürettep ve mükemmel divanı bulunduğunu kaydeder.

Tezkerelerde tesadüf ettiğimiz şiirleri şunlardır :

Süz-u aşkuñla yanar döymez tenümde pîrehan
Döstüm sensin beni 'âlemde göngleksüz koyan

'Arz-ı hâl etmege ey şeh nice açam dehenüm
'Âleme od birağur süz-u dilümden suhanüm

Gel beni öldür hey âfet hañçer-i bürrân ile
Çurtulayın günde biñ kez ölmeden hierân ile
Çan dañi etdümsâ cānā tîğ i hışm ile beni
Çanuma ğarğ etme kim çanı yumazler çan ile
Tende ger biñ cānum olsa saña eylerdüm revān
Bende olmalı degül midür saña bin cān ile

Ağzuma verdi nihāñice lebin cānānum
Duya ağyār deyu ağzuma geldi cānum

Her ne dem kim h̄aba varur dīde-i cānān uyur
 Kurtulur diller belādan fitne-i devrān uyur

Anuñçün murğa Mecnūn başı üstünde mekān eyler
 Ki kūy-i Leyli h̄aṣākinden anda aṣiyān eyler

Yaşamı şevkuñle çāk etdüm görenler dediler
 Yağasuz kor derdmend āhır seni ol sīm-ten
 Gam yemez aḡyārdan h̄atır-niṣān eden seni
 Zaḥm-ı h̄arı cāynına almaz efendi gül diken

Yolunda cān verem gibi derūnumda cālamet var
 Şehīd-i tiḡ-i cāṣḡ olmaḡa göñlümde şehādet var
 Beni gel öldürüb kırtar belādan çünki ey h̄ūnī
 Ne sende merḡamet şeqkat ne bende sabr-ü-ṡakāt var
 Döküldü gözlerüm yaṣı nazar kılmaduñ ey meh-rū
 Düşübdür yılduzum beñzer sitāremde nuḡūset var
 Efendim padiṣāhumstın kime edem varub şekvā
 Baña çok cevr ü-zulm etdün saña senden şikāyet var
 Gedāyi cāleme sultān sultānı gedā eyler
 Şarāb-ı cāṣḡ-ı dilberde Selīki özge ḡalet var

Selīki

— 1 —

Tā gördü gözüm ey şeh-i Yūsuf-liḡā seni
 Etdüm bu mıṣr-ı cān-ü-dile pādīṣā seni
 Dünya ile terāzuladum dilberā seni
 İndün terāzudan dilese dil nola seni
 Dünyāyi bir yaña ḡosalar bir yaña seni
 Baña seni gerek seni ey bī-vefā seni

— 2 —

Dünyā gibi ne deñlu olursañ da bī-vefā
 Dünyā deḡer senün baña her etdüḡün cefā
 Olmaya ḡāk-i pāyuña dünyā senün bahā
 Dünya nedür ki sen var iken meyl edem aña
 Dünyāyi bir yaña ḡosalar bir yaña seni
 Baña seni gerek seni ey bī-vefā seni

— 3 —

Dünyâ katumda olmaz ise nola mu'teber
 Ba'kmaz bu dehr-i pîre-zene her kim ola er
 Sen var iken efendi bu dünyâyâ kim bakar
 Bahş eyleyüb cihân ile cānâ seni eger
 Dünyâyî bir yaña qosalar bir yaña seni
 Baña seni gerek seni ey bî-vefâ seni

— 4 —

Sensüz efendi gözüme zindân olur cihân
 Sensüz cihânda bir nefes āram eder mi cān
 İki cihân vişalüñe olur çü rāyegān
 Dünyâ aedür ki ben diyem ey şāh-ı nev-cevān
 Dünyâyî bir yaña qosalar bir yaña seni
 Baña seni gerek seni ey bî-vefâ seni

— 5 —

Hüsnüñü seyr eden gül ü ra'nâyî neylesün
 Lâ'lüñ katında gonca-i hamrâyî neylesün
 Gören yüzüñü nergis-i şehläyî neylesün
 Sensüz Selikî gülşen-i dünyâyî neylesün
 Dünyâyî bir yaña qosalar bir yaña seni
 Baña seni gerek seni ey bî-vefâ seni

Selikî

— 1 —

Zâf-ı aşq-ı yâr ile qalması tende kuvvetüm
 Bār-ı miñnet çekmeden iki büküldü kâmetüm
 Yâr bî-pervādürür derdâ ki bilmez hâletüm
 Gerçi yoqdur bir nefes nuşka mecâl-ü takatüm
 Söylemek qaşd etdügümce yâra derd-ü hasretüm
 Ağlamak tutar beni güftâra qalmaz kudretüm

— 2 —

Her gece fikr eyleyim kim şubha irersem eger
 Şubh-dem âlemlere şalduqda ol hõrşid fer
 Hālümü arz edem aña küyuna edüb güzer
 Lik varub arz-ı hâl için aña edüb nazâr

Söylemek kaçd etdügümce yāra derd ü hasretüm
Ağlamak tutar beni güftāra kıalmaz kıudretüm

— 3 —

Bir řabībe řālūmi řarz eyledüm ben mübtelā
Nabżuma el urdu bağıdı yüzüme dedi baña
Derd-i řaşķ ancaķ buña dildārdan olur devā
Ben dedüm dermān yoğ imiş kim kaçan varub aña
Söylemek kaçd etdügünce yāra derd-ü hasretüm
Ağlamak tutar beni güftāra kıalmaz kıudretüm

— 4 —

Řālūmi bilmez benüm bes neylesün baña řabīb
Bilmeyince řastanuñ derdin řilāc etmez řabīb
Yoğ imiş dermān ezelden derd imiş baña naşīb
Nice řarz edem aña řālüm Selikī ben ğarīb
Söylemek kaçd etdügümce yāra derd ü hasretüm
Ağlamak tutar beni güftāra kıalmaz kıudretüm